

Р.В. ГУЛА, І.Г. ПЕРЕДЕРІЙ, Л.І. ДЕРЕВ'ЯНКО

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

У СХЕМАХ, ТАБЛИЦЯХ ТА ІЛЮСТРАЦІЯХ

Навчальний посібник

Київ - 2019

Р.В. ГУЛА, І.Г. ПЕРЕДЕРІЙ, Л.І. ДЕРЕВ'ЯНКО

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

**У СХЕМАХ, ТАБЛИЦЯХ ТА
ІЛЮСТРАЦІЯХ**

Навчальний посібник

Київ - 2019

УДК 008 (477)
(07)
Г 94

*Затверджено науково-методичною радою
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка
Протокол № 3 від 20.12.2018 р.*

Рецензенти:

Михайлюк О. В., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності Національної металургійної академії України.

Петренко І. М., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та суспільних наук ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Гула Р. В., Передерій І. Г., Дерев'янка Л. І. Історія української культури у схемах, таблицях та ілюстраціях: навч. посіб. для студентів закладів вищої освіти спеціальностей галузей знань «Культура і мистецтво», «Гуманітарні науки» / Р. В. Гула, І. Г. Передерій, Л. І. Дерев'янка. – К. : «Каравела», 2019. – 180 с.

ISBN 978-966-2229-94-3

У посібнику у вигляді схем подано матеріал, необхідний для вивчення дисципліни «Історія української культури». Розкрито зміст основних теоретичних аспектів виникнення й розвитку культури. Висвітлення історичного поступу вітчизняної культури та провідних її складників здійснено з максимальним урахуванням загальносвітового контексту відповідних процесів і культурних взаємовпливів інших етносів та народів згідно з хронологічно-тематичним принципом.

Видання рекомендовано для студентів спеціальностей галузей знань «Культура і мистецтво», «Гуманітарні науки», а також тих, хто цікавиться теорією та історією культури.

УДК 008 (477) (07)

© Гула Р. В., Передерій І. Г.,
Дерев'янка Л. І., 2019

ISBN 978-966-2229-94-3

© Видавництво «Каравела», 2019

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Культура та її структура	9
Основні підходи до розкриття сутності культури.....	10
Основні функції культури.....	11
Форми культури.....	12
Основні концепції походження культури.....	13
Мистецтво та його види.....	14
Література.....	15
Образотворче мистецтво.....	16
Тематична жанрова система образотворчого мистецтва.....	17
Живопис.....	18
Графіка.....	19
Скульптура.....	20
Архітектура.....	21
Музика.....	22
Театральне мистецтво.....	23
Кіномистецтво.....	24
Початок формування людської цивілізації на території України.....	25
Неолітична революція.....	26
Трипільська неолітична культура.....	27
Особливості трипільської культури.....	28
Кіммерійці.....	29
Скіфи.....	30
Сармати.....	31
Античний вплив на українську культуру.....	32
Формування культури праслов'ян.....	33
Держава антів.....	34
Християнство та духовно-культурний процес Київської Русі.....	35
Розвиток освіти в Київській Русі.....	36
Писемна література. Види і жанри.....	37
Перекладна література.....	38
Оригінальна література.....	39
Особливості розвитку архітектури.....	40
Образотворче мистецтво.....	41

Декоративно-ужиткове мистецтво.....	42
Особливості музичного мистецтва.....	43
Особливості розвитку культури в Галицько-Волинському князівстві.....	44
Література Галицько-Волинського князівства.....	45
Розвиток архітектури.....	46
Образотворче мистецтво Галицько-Волинської держави.....	47
Історичні умови розвитку української культури у XIV – першій половині XVII ст.....	48
Розвиток початкової та середньої освіти.....	49
Початок вищої освіти.....	50
Книжкова справа.....	51
Український епос XVII ст.	52
Нові жанри поезії.....	53
Полемічна література.....	54
Нові жанри літератури театрального мистецтва.....	55
Архітектура.....	56
Образотворче мистецтво.....	57
Історичні умови розвитку української культури другої половини XVII – XVIII ст.....	58
Чинники розвитку культури на Лівобережжі та Правобережжі....	59
Розвиток шкільної освіти.....	60
Розвиток вищої освіти	61
Розвиток української освіти в Австрії.....	62
Українська література другої половини XVII – XVIII ст.....	63
Українська література ... (II).....	64
Українська література ... (III).....	65
Українська література ... (IV).....	66
Театральне мистецтво другої половини XVII – XVIII ст.....	67
Г.С. Сковорода (1722 – 1794).....	68
Українське бароко.....	69
Архітектура українського бароко.....	70
І.С. Мазепа та розвиток українського бароко.....	71
Живопис бароко.....	72
Скульптура бароко.....	73
Музика бароко.....	74
Рококо.....	75

Класицизм.....	76
Мистецтво класицизму XVIII ст.....	77
Українське національно-культурне відродження (XIX – початок XX ст.).....	78
Періодизація національного відродження України.....	79
Початкова та середня освіта у підросійській Україні.....	80
Станові заклади освіти.....	81
Заклади професійної освіти.....	82
Університети.....	83
Профільні вищі навчальні заклади.....	84
Реформа освіти Російської імперії 1864 р.....	85
Русифікаторська політика самодержавства у другій половині XIX ст.....	86
Розвиток етнографії.....	87
Розвиток історичної науки.....	88
Розвиток фізико-математичних наук.....	89
Розвиток природничих наук.....	90
Розвиток авіації.....	91
Українська філологія.....	92
Українська педагогіка.....	93
Українська культура в Австро-Угорщині.....	94
Класична українська література	95
Поезія романтизму.....	96
«Українська школа» в польській літературі романтизму.....	97
Українська художня проза.....	98
Нова українська драма.....	99
Руська трійця.....	100
М.В. Гоголь.....	101
Романтизм у творчості Т.Г. Шевченка.....	102
Критичний реалізм у творчості Т.Г. Шевченка.....	103
Література критичного реалізму.....	104
Література «великого реалізму».....	105
Література українського неоромантизму.....	106
Література модерну.....	107
Єврейська література в Україні другої половини XIX – початку XX ст.	108
В.Г. Короленко.....	109

Російська література в Україні на початку ХХ ст.....	110
Музичне мистецтво України першої половини ХІХ ст.....	111
Українська музика другої половини ХІХ ст.....	112
Україна в польській музиці романтизму.....	113
Театральне мистецтво.....	114
Відродження професійного народного театру.....	115
Професійний український театр нового покоління.....	116
Стильові новації в архітектурі другої половини ХІХ ст.	117
Архітектура модерну.....	118
Скульптура ХІХ – початку ХХ ст.....	119
Т.Г. Шевченко-живописець.....	120
Україна у творчості польських художників ХІХ – початку ХХ ст.	121
Український живопис (І).....	122
Український живопис (ІІ).....	123
Український живопис (ІІІ).....	124
Український живопис (ІV).....	125
Періодизація розвитку новітньої української культури.....	126
Реформа освіти в часи Центральної Ради.....	127
Реформа освіти в часи Гетьманату.....	128
Культура, мистецтво, наука Української Держави.....	129
Плакатна політична графіка.....	130
Театральне мистецтво.....	131
«Одеська школа» в радянській літературі 1920-их рр.	132
Політика «коренізації».....	133
Національне відродження 1920-их рр.	134
Ліквідація неписьменності.....	135
А.С. Макаренко	136
Розвиток фундаментальної науки.....	137
Літературний процес 1920-их рр.....	138
Видатні персоналії літературного процесу.....	139
Микола Хвильовий	140
Музичне мистецтво.....	141
Театральне мистецтво.....	142
Розвиток кіномистецтва.....	143
Образотворче мистецтво.....	144
Архітектура.....	145

Скульптура 1920 – 30-их рр.	146
Сталінська уніфікація духовно-культурного процесу.....	147
Основні напрями сталінської культурної політики.....	148
Уніфікація системи освіти УСРР (УРСР) до загальносоюзних стандартів 1930-их рр.	149
Наука в 1930-і рр.	150
Література УСРР (УРСР) 1930-их рр.	151
Літературний процес у Галичині в 1930-і рр.	152
Образотворче мистецтво Галичини у 1930-і рр.	153
Архітектура УРСР (друга половина 1930-их рр.).....	154
Українська культура в роки Другої світової війни.....	155
Культурний процес в УРСР в 1946 – 1953 рр.	156
Особливості розвитку культури в часи «відлиги».....	157
В.О. Сухомлинський	158
Розвиток авіації та космонавтики.....	159
Художня проза 1950 – 1960 рр.	160
Доба «шістдесятництва».....	161
Театральне мистецтво.....	162
Оперне вокальне мистецтво.....	163
Музичне мистецтво	164
Кіномистецтво.....	165
Український кінематограф 1960 – 1970-их рр.	166
Образотворче мистецтво.....	167
П.Ю. Шелест – Перший секретар ЦК КПУ (1963 – 1972).....	168
Культурна політика кінця 1960-их – початку 1980-их рр.	169
В.В. Щербицький – Перший секретар ЦК КПУ (1972 – 1989).....	170
Розвиток фундаментальної науки 1970 – 1980-і рр.	171
Дисидентський рух 1970-их рр.	172
Естрадна музика 1970-их рр.	173
Український кінематограф 1970 – 1980-их рр.	174
Культурний процес часів «перебудови» (1985 – 1991).....	175
Розбудова національної культури незалежної держави.....	176
Основні тенденції розвитку української культури початку XXI ст.	177
Література.....	178

ВСТУП

Історія української культури – одна з ключових дисциплін навчально-виховного процесу вищої школи, яка формує національну ідентичність і національну свідомість громадянина та суспільства. В історії культури в концентрованому вигляді поєднуються такі взаємопов'язані фундаментальні складники, як національна мова, національні традиції й історична пам'ять.

Посібник побудовано за тематично-хронологічним принципом. Пропоноване навчальне джерело представляє українську культуру у схемах, таблицях та ілюстраціях. Стисла й надзвичайно сутнісна характеристика окремих періодів української культури дозволяє виявити особливості її розвитку в парадигмах загальноєвропейського культурно-історичного процесу.

У посібнику схарактеризовано процес становлення всіх напрямів розвитку культури та стилів мистецтва, простежено особливості формування національно-культурних цінностей, констатовано зв'язок часів через збереження й розвиток культурних традицій у контексті сучасного культурологічного підходу до культури України як комплексної системи.

Автори посібника керувались принципом охоплення увагою всього українського культурного простору, не обмежуючи українську духовно-мистецьку панораму оглядом доробку лише етнічноукраїнських культурних діячів в Україні чи за її межами. Проаналізовано як ті культурно-мистецькі явища, що тематично та ідейно пов'язані з Україною, хоча й виникли поза її територією, так і ті, що постали в Україні, але пов'язані з діячами неукраїнського походження.

Можливість ознайомитися з провідними досягненнями вітчизняної культури допоможе усвідомити її основні ціннісні константи, пробудить гордість і повагу до багатства, унікальності мистецтва й одночасно дозволить зрозуміти її місце у світовому культурному розмаїтті досягнень людства в загальносвітовому контексті.

Навчальне видання

**РУСЛАН ВОЛОДИМИРОВИЧ ГУЛА
ІРИНА ГРИГОРІЇВНА ПЕРЕДЕРІЙ
ЛЮДМИЛА ІВАНІВНА ДЕРЕВ'ЯНКО**

Історія української культури У СХЕМАХ, ТАБЛИЦЯХ ТА ІЛЮСТРАЦІЯХ

Навчальний посібник

Керівник видавничих проектів Ю. В. Піча

**Підписано до друку 21.11.2018 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 12,50. Обл.-вид. арк 12,85.**

**Видавництво «Каравела»,
просп. М. Рокоссовського, 8а, м. Київ, 04201, Україна.**

**Свідоцтво
про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції:
ДК №2035 від 16.12.2004 р.**